

TZ TANEČNÍ ZÓNA <
HTTPS://WWW.TANECNIZONA.CZ/>

Nerůst aneb Návrat experimentálního divadla v prvním týdnu války a následně doma u lidí bez domova

Návrat experimentálního divadla v prvním týdnu války. Brněnské HaDivadlo, které funguje v rámci Centra experimentálního divadla, městské příspěvkové organizace, na konci února realizovalo pravděpodobný vrchol

aktuální sezóny – tvůrčí intervenci kolem Bambuškovy inscenace Woyzeck. Následovala pak březnová tvůrčí intervence s Havlovou jednoaktovkou Vernisáž.

Dramaturgické heslo brněnského HaDivadla je pro letošek **Nerůst**, tedy nevytváření nových inscenací – na čemž jinak stojí klasické schéma sezóny souborového repertoárového divadla, ale variování a rozvíjení těch, které již jsou na programu.

HaDivadlo se pod vedením šéfa Buraje, dramaturga Nytry a intendantky Stránské od začátku profiluje jako angažované progresivní divadlo, které nechce primárně chrlit jednu inscenaci za druhou a prezentovat se přes počet prodaných vstupenek. Chtějí skrze divadlo a umění ovlivňovat veřejnou debatu, otevírat jiné pohledy na roli umění ve společnosti, nebát se kritizovat stávající konzumní přístup k umění a podobně. Ta cesta nebyla jednoduchá, protože zásadní změna přístupu k tvorbě repertoáru, inscenací, akcí v divadle a práci s publikem nutně znamenala propad na vstupném. To v celkově hrubě podfinancované příspěvkové organizaci představovalo velký problém a z toho logicky plynoucí ostré diskuze s vedením organizace. Dogma je, že každá profesionální umělecká organizace musí v první řadě bazálně fungovat ekonomicky, protože bez zajištění financování nemůžete dlouhodobě fungovat. Transformační období nebylo jednoduché a asi nelze říct, že už je vše vyřešeno, ale kolektiv managementu divadla urputně trval na své cestě a prosadil si ji. Už několikátou sezónu jsou nasazována na repertoár představení, která se na prvním místě nesoustřeďují na automatickou schopnost sama sebe prodat, ale na sdělení. Letos to vygradovalo právě přístupem „nerůst“, kdy jinak repertoárové divadlo rezignovalo na uvádění nových děl.

Smysl veřejných institucí, což je i právě HaDivadlo, je na základě zajištěných peněz z veřejných rozpočtů nejenom jít po osvědčených cestách, ale hledat i ty nové. Nové režijní postupy, nové návštěvnické modely, nový přístup k „dělání umění“ obecně. Je dobře, že se toto děje v městské instituci, protože u nezávislého divadla by to nebylo možné ekonomicky ustát. Díky zajištění veřejných

financí je možné radikálně experimentovat se vším. Tolik ke kulturně-politickému pozadí fungování instituce.

Bambuškův Woyzeck

Intervenční týden **Woyzeck** probíhal od neděle 20. do soboty 27. února, kdy byl zakončený „fašankovým“ večerem Büchnerovy variace, speciálním útvarem, který se zkoušel během onoho týdne.

Woyzeck je legendární drama (nedokončený fragment) dlouho zapomenutého německého dramatika, spisovatele, vědce a politického aktivisty první poloviny 19. století Georga Büchnera. Tragický příběh mladého vojáka Vojcka, člověka z nejnižší sociální vrstvy, má nadčasové sociální sdělení.

Režisérem této inscenace premiérované před 3 lety je Miroslav Bambušek. Jeho tvorba je vyhlášená kolážovitým přístupem k vytváření scénáře, kdy do sebe nasouvá texty různých autorů, a důrazem na fyzickou akci. Stejně tak je tomu i v této inscenaci, která krom jeho režijní invence a čerpání z nápadů herců stojí na scéně Jany Prekové a hudbě Tomáše Vtipíla. Poslední jmenovaný za ni obdržel Cenu divadelní kritiky 2020 a byl za tento počín poctěn jako Osobnost roku festivalem ...příští vlna/next wave... 2019. Kombinace jemného zpěvu a naopak drsného growlingového black metalového od dvou různých zpěvaček provází představením a vytváří místy hodně ponurou atmosféru, která je však z čistě hudebního hlediska hrozně vtipná. Taková je i celá inscenace, kdy prakticky každá scéna obsahuje vnitřní humor a dílo po celou dobu táhne velká energie, byť je samotné téma drsné. Tato kombinace nenápadného vtipu a drsného pozadí současně je Bambušková specialita. Na inscenaci je znát, že herci si to opravdu užívají, protože mají prostor se dětsky vyblbnout: opět se zde objevuje přímo na jevišti míčová hra – tentokrát je to volejbal. V jeho dřívější inscenaci **Na Fidela mi nesahej** se zase hrál jednu chvíli na jevišti fotbal. A navíc u toho vždy herci sdělovali něco důležitého. To se nejvíc projevuje u titulní postavy Woyzecka v podání Marka Kristiána Hochmana, který je stejně jako Miroslav Bambušek z Loun, tedy Sudet, je bilingvní a plynule přechází z češtiny do němčiny, jazyka originálu.

Po představení následovala diskuse s herci a tvůrci, kdy Simona Peková vysvětlovala, jak byla pro herecký kolektiv spolupráce s Bambuškem skvělá, protože dostali velký prostor na realizaci.

To byla neděle, první den tohoto festivalu jednoho představení. To byl ještě svět v pořádku.

Bambuškovy Lidi krve

Druhý den, v pondělí, bylo ve Scale kino – Bambuškův nedávno premiérováný film **Lidi krve**, který měsíc poté získal Cenu Revolver revue. Je to nonkonformní, výtvarně laděný snímek, který v běžné distribuci zapadl, což je škoda. Když se do něj ponoříte a přistoupíte na až dadaistickou poetiku, dostanete se do zábavného tripu, do světů jako ze Švankmajera či Juráčkova Případu pro začínajícího kata, do prapodivné postapokalyptické road movie jak z posledního Mad Maxe či do putování jak v Krtkovi od Jodorowského. Bez znalosti základního obsahu filmu se v celé první – té delší – části moc nejste schopni chytat jeho přesahů, což ale vůbec nevadí, protože děj, který sledujete na plátně, je extrémně „ujetý“ a zábavný, i když s realitou nemá společného nic. Přírodní kulisy a opuštěné industriální prostory, kde se příběh odehrává, jsou skvěle vybrané lokace, které pomáhají utvářet absurdnost celé první části snímku.

Na něm se stejně jako na brněnské inscenaci podílel hudebník Tomáš Vtípil a je vidět, že spolupráce těm dvěma vyhovuje. I zde se v hudbě objevují vtipné momenty. Hudební podkres skáče z jednoho stylu na druhý a v jednu chvíli tak z filmu zaznívá typizovaná trampská odrhovačka, která se o pár okamžiků dál změní na noisovou hudbu. Jakmile film dojde už do naprosto absurdní dimenze a díváme se na úplný surreal, celý tento koncept se zboří a najednou pozorujeme úplně jiný film – historický, o vyrovnání se s minulostí, o tom, co se dělo za války v tehdejší německé obci Vitín. Dostáváme se tak ke klasickému Bambuškovu tématu česko-německých vztahů ve válce a po ní, zájem o toto téma pozorujeme už od Bambušкова dramatu Porta Apostolorum.

Miroslav Bambušek a Simona Peková (foto: Jakub Hrab)

Tento střih, kdy na scénu vstupuje Bambuškův oblíbený herec Karel Dobrý, je velmi zvláštní a vůči divákům nekompromisní. Báječný trip, kdy se postupně proměňuje barevnost filmu od černobílé až do zcela exponovaných barev, domalovávání filmu štětcem, točení přes různé filtry, najednou jak když utne. Sledujeme jiné drama, na které ale nejsme naladěni, a může působit obtíže tak rychle přestoupit na docela jiný temporytmus a poetiku.

To je ale problém diváka, ne Miroslava Bambuška, který ukazuje to, co pokládá za vhodné. Vzhledem k preciznímu zpracování všech složek filmu máme naservírované suverénně uchopené dílo, u nějž tvůrce přesně věděl, kdy, co a proč udělá, byť při prvním zhlédnutí jde pochopit jen některé významy a roviny. Krátkou délkou (85 minut) a totální podivností a tajemností vybízí k opakovanému zhlédnutí. Rozhodně aspiruje zařadit se mezi kultovní filmová díla.

Po skončení projekce, v noci z pondělí na úterý, Putin uznal dvě vzbuřenecké republiky a vyslal do nich ruské tanky „na obranu ruského obyvatelstva“.

Ve válce se špatně tvoří veselí...

Na základě výzvy, ať se lidé chodí do HaDivadla během týdne podívat na zkoušení, jsem se ve středu stavil na zkoušku sobotního fašankovského programu. Scénář, který jsem dostal do ruky, byl opět velmi kolážovitou směsí různých autorů a text sám o sobě nedával příliš vodítka, co se vlastně děje. Trojice hlavních průvodců představením byla černě vtipná. Sršela v nadsázce míněnými vtipy o etnických i sexuálních menšinách, které sedí nebo nesedí v zatím nepřítomném publiku, a slibovalo to v sobotu pořádnou jízdu. Bylo jasné, že herci jsou rádi, že mohou zase zkoušet divadlo, protože další stránka dramaturgického záměru „Nerůst“ je ta, že hercům už zkoušení nových představení chybí.

Ze středy na čtvrtek, někdy kolem čtvrté ráno, zahájil Putin invazi na celou Ukrajinu. A od té doby nikdo nic jiného neřešil.

Ve čtvrtek večer proběhl koncert divadelní kapely Tomáše Vtípila. Atmosféra byla taková zvláštní. Stejně jako na sobotním představení tvůrčí intervence, kdy ještě docela uvolněná atmosféra středeční zkoušky byla ta tam. Ultimátně drsné vtipy nezazněly, nebo tak na půl huby, do textu se narychlo vpasovaly nějaké části vážící se k válečným událostem... Zkrátka místo radostného fašanku, který má být 100% odvazem, kdy padají všechny zábrany, kde se kalí, zpívá, tančí a raduje, aby pak, po popeleční středě, mohl nastat 40 denní půst až do Velikonoc, bylo vidět, že se do uvolněného veselí vlastně nikomu nechce. V hlavách všech, včetně herců, bylo jiné téma. Závěr celého týdne, který sliboval být vrcholem, byl nejméně povedenou částí, ale to nemá vzhledem k situaci smysl jakkoliv hodnotit.

V neděli pak Putin oznámil, že nechává uvést jaderné zbraně do nejvyšší pohotovosti a pak jsme se mnozí z nás týden v kuse klepali a byli zcela paralyzováni, protože ti, kdo nezažili studenou válku a eskalaci atmosféry mezi Východem a Západem, byli v něčem takovém poprvé.

Havlova Vernisáž coby bytové divadlo

Ve dnech 25. – 28. března proběhla tvůrčí intervence k inscenaci Vernisáž, Havlovu krátkému divadelnímu kusu v režii uměleckého šéfa HaDivadla, Ivana Buraje. Tato inscenace z roku 2016 vznikla původně jako jednorázové scénické čtení pro festival **Málo bylo Havla** k nedožitým osmdesátinám bývalého prezidenta. Tehdy se po odehrání v divadle četl dopis Husákovi, který Havel napsal v témže roce jako Vernisáž. Ta na repertoáru HaDivadla pro velký úspěch už zůstala a s odkazem na fenomén bytových divadel se nyní v březnu hrála přímo v bytech diváků.

První repríza nemohla proběhnout jinde, než doma u dramaturga a pedagoga Petra Oslzlého, Havlova přítele a poradce, bývalého ředitele Centra experimentálního divadla a učitele režiséra Buraje. Oslzlý, jako součást disentu, podzemní univerzity atd., se v prostředí bytových divadel pohyboval a Havla znal jako málokdo. Představení proto u něj doma v Lelekovicích, kam se na stáří odstěhoval z brněnských Lužánek, zahájila přednáška o tradici bytových divadel a seminářů nejen brněnské scény.

Následovala dvě „klasická“ prostředí v brněnských bytech a vyvrcholením byla závěrečná repríza. Ta v kontrastu s předchozími proběhla ve vyloučené lokalitě v Kontaktním centru Vlhká pro pomoc lidem se závislostí a bez přístřeší. Centrum zde před dvěma lety v době první vlny covidu začala provozovat brněnská nevládní Společnost Podané ruce, které šéfuje nyní staronový národní protidrogový koordinátor Jindřich Vobořil. Jedná se o pilotní přístup holandského modelu práce s lidmi na ulici, kteří většinou trpí závislostí na alkoholu. V takzvaném Mokré domě je klientům těchto center podáván pod kontrolou alkohol v menších dávkách, na které si tělo postupně zvykne. Má to už nyní ohromné výsledky – výrazně menší zdravotní komplikace oproti nezřízenému pití. Kontakt se službami také znamená, že lidé mají možnost nabývat často dávno ztracené sociální kompetence. A právě pro klienty tohoto zcela nízkoprahového centra se odehrálo poslední „bytové“ divadlo. Uvozovky jsou zde na místě, protože jejich „bytem“ je ulice...

Kulisy železničního náspu a viaduktu, po kterém každou chvíli projede hřmotný vlak, a neobvyklé publikum, které občas živě komentovalo probíhající představe-

ní – *Normálně divadlo nemusím, ale tohle mi sedlo. /.../ Můžu vám do toho skočit?* – a průběžně si chodilo vedle pro párky a pivo – vytvořily neopakovatelnou atmosféru. A to jak v rámci inscenace, tak zejména v tom, že intelektuální divadelní hříčka sestoupila mezi osoby na okraji společnosti. Hlavní objekt dramatu Bedřich (alter ego Havla) odešel ze scény do prostoru kontaktního centra (velkého prázdného pískovo-hlinitého prostranství, kde není krom pár laviček nic), odkud halekal na zbylé dva herce na jevišti, což v kamenném divadle nemáte možnost udělat. Dohromady to skvěle fungovalo a pro ostatní diváky to bude určitě představení, které se jim vryje do paměti.

Intervenční týdny s Woyzeckem a Havlem ukázaly, že jde o nosný přístup, a že když už jednou povedené dílo vytvoříte, má smysl s ním dále zacházet, ukazovat další příbuzná díla jeho tvůrců a zasazovat kus do jiných kontextů. Živé experimentální divadlo v pravém slova smyslu a název instituce, která byla za tímto účelem v 90. letech vytvořena, tak dává konečně zase smysl.

Matěj Hollan

autor je bývalý náměstek města Brna pro kulturu, ředitel Asociace poskytovatelů adiktologických služeb a tajemník České asociace nezávislých hudebníků klasiky a jazzu

*/Část textu vyšla v **Divadelních novinách 8/2022**, zde jej uvádíme v plném znění/*

TANEČNÍ ZÓNA <

[HTTPS://WWW.TANECNIZONA.CZ/>](https://www.tanecnizona.cz/)

Zásady ochrany osobních údajů < <https://www.tanecnizona.cz/zasady-ochrany-osobnich-udaju/>>

Používáme **WordPress < <https://cs.wordpress.org/>>** (v češtině).